

**NASIONALE
SENIORSERTIFIKAAT**

GRAAD 12

SEPTEMBER 2023

BESIGHEIDSTUDIES V1

PUNTE: 150

TYD: 2 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 9 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies aandagtig deur voordat die vrae beantwoord word.

- Hierdie vraestel bestaan uit DRIE afdelings en dek TWEE hoofonderwerpe.

AFDELING A: VERPLIGTEND

AFDELING B: Bestaan uit DRIE vrae.

Beantwoord enige TWEE van die drie vrae in hierdie afdeling.

AFDELING C: Bestaan uit TWEE vrae.

Beantwoord enige EEN van die twee vrae in hierdie afdeling.

- Lees die instruksies vir elke vraag aandagtig deur en neem deeglik kennis van wat vereis word.

Let daarop dat SLEGS die antwoorde op die eerste TWEE vrae gekies in AFDELING B en die antwoorde op die EERSTE vraag gekies in AFDELING C nagesien sal word.

- Nommer die antwoorde korrek volgens die nommeringstelsel wat in hierdie vraestel gebruik is. GEEN punte sal toegeken word vir antwoorde wat verkeerd genommer is NIE.
- Behalwe waar ander instruksies gegee word, moet antwoorde in volsinne wees.
- Gebruik die punttoekenning en aard van elke vraag om die lengte en diepte van 'n antwoord te bepaal.
- Gebruik die tabel hieronder as 'n gids vir punte- en tydstoekenning wanneer elke vraag beantwoord word.

AFDELING	VRAAG	PUNTE	TYD (minute)
A: Objektiewe tipe vrae VERPLIGTEND	1	30	20
B: DRIE direkte/indirekte tipe vrae KEUSE: Beantwoord enige TWEE.	2	40	70
	3	40	
	4	40	
C: TWEE opsteltipe vrae KEUSE: Beantwoord enige EEN.	5	40	30
	6	40	
TOTAAL		150	120

- Begin die antwoord op ELKE vraag op 'n nuwe bladsy, bv. VRAAG 1 – nuwe bladsy, VRAAG 2 – nuwe bladsy.
- Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.
- Skryf netjies en leesbaar.

AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1**

1.1 Verskeie opsies word as moontlike antwoorde vir die volgende vrae gegee. Kies die antwoord en skryf die letter (A–D) langs die vraagnommers (1.1.1 tot 1.1.5) in die ANTWOORDEBOEK neer, byvoorbeeld 1.1.6 D.

1.1.1 Hierdie Wet maak voorsiening vir die reg van werknemers om by 'n vakbond van hul keuse aan te sluit:

- A Wet op Basiese Diensvoorwaardes (WBDV), 1997 (Wet 75 van 1997)
- B Wet op Arbeidsverhoudinge (WAV), 1995 (Wet 66 van 1995)
- C Wet op Gelyke Indiensneming (WGI), 1998 (Wet 55 van 1998)
- D Wet op Verbruikersbeskerming (WVB), 2008 (Wet 68 van 2008)

1.1.2 Andile Tuindienste kon maklik 'n handelslisensie bekom het. Dit verwys na die ... as 'n krag van die Porter se Vyf Kragte-model.

- A hindernis vir nuwe toetreders tot die mark
- B bedreiging van substitusie
- C krag van mededingers
- D krag van kopers

1.1.3 Toppunt Tekstiele is in die ... sektor werksaam omdat hulle in die vervaardiging van klere spesialiseer.

- A primêre
- B tersiêre
- C ekonomiese
- D sekondêre

1.1.4 Hierdie voordeel is volgens wet verpligtend vir werknemers om 1% van hul basiese salaris by te dra:

- A Werkloosheidsversekeringsfonds
- B Begrafnisvoordele
- C Behuisingtoelaag
- D Kleretoelaag

1.1.5 Ockert Vervaardigers het gehalte-... toegepas toe hulle die totale uitset van elke departement teen gespesifiseerde standaarde gemeet het.

- A beheer
- B versekering
- C prestasie
- D bestuur

(5 x 2) (10)

- 1.2 Voltooi die volgende stellings deur die woord(e) in die lys hieronder te gebruik. Skryf slegs die woord(e) langs die vraagnommers (1.2.1 tot 1.2.5) in die ANTWOORDEBOEK neer.

onderhoud; gehalte; SEB; mikro; Wet op BBSEB; induksieprogram; doen; mark; totale gehaltebestuur; handel soos nodig
--

- 1.2.1 Wêreldwye Handel het aan ... voldoen toe hulle voorheen benadeelde werknemers van leerprogramme voorsien het.
- 1.2.2 Kraakvars Klere het volle beheer oor die ...-omgewing.
- 1.2.3 Die doel van 'n ... is om die persoonlike eienskappe van die aansoeker te evalueer.
- 1.2.4 Mega Bakeries implementeer verandering op groot skaal nadat hulle gesien het dat die verandering suksesvol was. Dit staan as die ...-stap in die BDKH-model bekend.
- 1.2.5 Viwe Vervaardigers gebruik ... om voortdurend prosesse en stelsels te verbeter om sodoende die behoeftes van verbruikers bo hulle verwagtinge te bevredig. (5 x 2) (10)

- 1.3 Kies 'n beskrywing uit KOLOM B wat by 'n term in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A–J) langs die vraagnommers (1.3.1 tot 1.3.5) in die ANTWOORDEBOEK neer, byvoorbeeld 1.3.6 K.

KOLOM A		KOLOM B	
1.3.1	Privaatheid en vertroulikheid	A	skriftelike ooreenkoms wat die gebruik van eiendom vir 'n sekere tydperk spesifiseer
1.3.2	Ontbondeling	B	gebruik prystegnieke om 'n mededingende voordeel te verseker
1.3.3	Indiensnemings-kontrak	C	verbruikers het die reg om beskerm te word in bērekoop-ooreenkomste
1.3.4	Stukwerk	D	die verkoop van alle bates met die doel om die besigheid te sluit
1.3.5	Bemarkingsfunksie	E	werknemers word vir die aantal items wat in 'n maand vervaardig is, betaal
		F	verbruikers het die reg om ongewenste direkte bemarking te stop
		G	skriftelike ooreenkoms wat bepalinge en voorwaardes om pligte uit te voer, spesifiseer
		H	gebruik om grondstowwe in grootmaat teen laer pryse aan te koop
		I	die verkoop van sommige bates wat nie meer winsgewend is nie
		J	werknemers word vir die aantal ure gewerk, betaal

(5 x 2) (10)

TOTAAL AFDELING A: 30

AFDELING B

Beantwoord ENIGE TWEE vrae in hierdie afdeling.

LET WEL: Dui die VRAAGNOMMER van elke vraag wat jy kies, duidelik aan. Die antwoord op ELKE vraag moet boaan 'n nuwe bladsy begin, bv. VRAAG 2 op 'n NUWE bladsy, VRAAG 3 op 'n NUWE bladsy.

VRAAG 2: BESIGHEIDSOMGEWINGS

- 2.1 Noem enige TWEE soorte diversifikasie-strategieë. (2)
- 2.2 Beskryf kortliks die voordele van intensiewe strategieë. (6)
- 2.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

YUKI VERVAARDIGERS (YV)

Yuki Vervaardigers spesialiseer in die vervaardiging van jogurt en wil hul aktiwiteite uitbrei. YV het met Melkplaas hul verskaffer van melk saam gesmelt. Hulle moet evalueer of hierdie strategie suksesvol was.

- 2.3.1 Identifiseer die soort integrasie-strategie wat deur YM in die scenario hierbo gebruik is. (2)
- 2.3.2 Beskryf die stappe in strategie-evaluering. (6)
- 2.4 Verduidelik die doel van Wysigingswet op Vergoeding vir Beroepsbeserings en -siektes (WVBBS), 1997 (Wet 61 van 1997). (6)
- 2.5 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

NICO ONDERNEMING (NO)

Nico Onderneming is 'n groot kleinhandelonderneming wat 'n verskeidenheid produkte verskaf. Die bestuur het 'n gelyke indiensnemingsplan in oorleg met werknemers opgestel. Hulle het ook regstellende aksie-maatreëls geïmplementeer wat diversiteit in die werkplek bevorder.

- 2.5.1 Haal TWEE maniere waarop NO die Wet op Gelyke Indiensneming, 1998 (Wet 55 van 1998) nagekom het uit die scenario hierbo aan. (2)
- 2.5.2 Evalueer die impak van die Wet op Gelyke Indiensneming, 1998 (Wet 55 van 1998) op besighede. (6)
- 2.6 Verduidelik die strafmaatreëls wat besighede in die gesig mag staar vir nienakoming van die Nasionale Kredietwet (NKW), 2005 (Wet 34 van 2005). (6)
- 2.7 Gee besighede raad oor hoe hulle *krag van verskaffers* as een van die kragte van die Porter se Vyf Kragte-model kan toepas om hul posisie in die markomgewing te analiseer. (4)

[40]

VRAAG 3: BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE

- 3.1 Noem enige DRIE bronne van eksterne werwing. (3)
- 3.2 Beskryf kortliks die plasingprosedure as 'n menslikehulpbron-aktiwiteit. (4)
- 3.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

HOPE LOGISTIEKE (HL)

Hope Logistieke het 'n vakante pos vir 'n bestuurder op hulle besigheid se kennisgewingbord geadverteer. HL dui aan dat die suksesvolle kandidaat byvoordele sal ontvang.

- 3.3.1 Identifiseer die werwingsmetode wat deur HL gebruik is. Motiveer jou antwoord deur uit die scenario hierbo aan te haal. (3)
- 3.3.2 Verduidelik die voordele van byvoordele vir besighede. (4)
- 3.4 Bespreek die rol van die onderhoudvoeder voor die onderhoud. (6)
- 3.5 Beskryf kortliks die gehalteaanwysers van die produksiefunksie. (4)
- 3.6 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

RICHARD SKOENE (RS)

Richard Skoene is 'n groot skoenvervaardiger wat sukkel om totale gehaltebestuur (TGB) suksesvol te implementeer. Die reputasie van RS ly skade weens swak gehalte produkte. RS ervaar ook 'n hoë personeelomset as gevolg van swak vaardigheidsontwikkeling.

- 3.6.1 Haal TWEE maniere waarop die swak implementering van TGB 'n impak op RS gehad het, uit die scenario hierbo aan. (2)
- 3.6.2 Verduidelik die ander impak van TGB indien besighede dit swak implementeer. (4)
- 3.7 Onderskei tussen *gehaltebeheer* en *gehalteversekering*. (4)
- 3.8 Evalueer die impak van deurlopende vaardigheidsontwikkeling as 'n element van totale gehaltebestuur (TGB) op groot besighede. (6)

[40]

VRAAG 4: DIVERSE ONDERWERPE**BESIGHEIDSOMGEWINGS**

- 4.1 Noem enige VIER bepalinge van die Wet op Basiese Diensvoorwaardes (WBDV), 1997 (Wet 75 of 1997). (4)
- 4.2 Beskryf kortliks die strategiese bestuurproses. (6)
- 4.3 Identifiseer die PESTWO-elemente wat 'n uitdaging vir Secure Vervaardigers in ELK van die volgende stellings inhoud:
- 4.3.1 Die verpakkingsmateriaal wat Secure Vervaardigers gebruik, kan nie herwin word nie.
- 4.3.2 Hulle sukkel om die maandelikse betaling op hul lening te maak weens die hoë rentekoers.
- 4.3.3 Werknemers is nie in staat om die modern masjinerie te gebruik wat aangekoop is nie. (3 x 2) (6)
- 4.4 Gee besighede raad oor die implikasies van *bestuursbeheer* as een van die pilare van die Wet op Breëbasis- Swart Ekonomiese Bemagtiging (BBSEB), 2003 (Wet 53 van 2003) vir besighede. (4)

BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE

- 4.5 Noem enige VIER aspekte wat by 'n induksieprogram ingesluit moet word. (4)
- 4.6 Beskryf kortliks die verband tussen salarisbepalinge en die Wet op Basiese Diensvoorwaardes. (6)
- 4.7 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

JUMPING GYMS (JG)

Jumping Gyms spesialiseer in aanlyn-gimnasium-oefensessies. Hulle gebruik moderne tegnologie doeltreffend. Die administrasie-afdeling stel ook betyds betroubare inligting aan bestuur beskikbaar.

- 4.7.1 Haal TWEE gehalteaanwysers van die administrasiefunksie uit die scenario hierbo aan. (2)
- 4.7.2 Verduidelik ander gehalteaanwysers van die administrasiefunksie. (4)
- 4.8 Beveel maniere aan waarop totale gehaltebestuur (TGB) die koste van gehalte kan verminder. (4)

[40]**TOTAAL AFDELING B: 80**

AFDELING C

Beantwoord ENIGE EEN vraag in hierdie afdeling.

LET WEL: Dui die VRAAGNOMMER van elke vraag wat jy kies, duidelik aan.
Die antwoord op ELKE vraag moet boaan 'n nuwe bladsy begin,
bv. VRAAG 5 op 'n NUWE bladsy of VRAAG 6 op 'n NUWE bladsy.

VRAAG 5: BESIGHEIDSOMGEWINGS (WETGEWING)

Die bevestiging van Sektorale Onderwys-en-Opleidingsowerhede (SOOO's) SETA) verseker die effektiewe implementering van die Wet op Vaardigheidsontwikkeling (WVO), 1998 (Wet 97 van 1998). WVO is ontwikkel in reaksie op die eise vir regstelling en billikheid. Besighede word verplig om aan hierdie Wet te voldoen.

Skryf 'n opstel oor die Wet op Vaardigheidsontwikkeling waarby jy die volgende aspekte insluit:

- Beskryf kortliks die rol van SOOO's ('SETAs') ter ondersteuning van die Wet op Vaardigheidsontwikkeling
- Verduidelik die doel van die Wet op Vaardigheidsontwikkeling
- Bespreek die impak van die WVO op besighede
- Stel maniere voor waarop besighede aan die WVO kan voldoen

[40]

VRAAG 6: BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE (MENSLIKEHULPBRONFUNKSIE)

Die posbeskrywing en posspesifikasie moet eers deur die menslike-hulpbronbestuurder opgestel word voordat 'n deeglike keuringsproses kan waarborg dat die beste kandidaat gekies word. Besighede sal voordele trek deur die induksie van die nuut aangestelde werknemer en te verseker dat die indiensnemingskontrak aan die wetlike vereistes van indiensneming voldoen.

Skryf 'n opstel oor die menslikehulpbronfunksie waarby jy die volgende aspekte insluit:

- Beskryf kortliks die verskille tussen *posbeskrywing* en *posspesifikasie*
- Verduidelik die keuringsprosedure
- Bespreek die voordele van induksie vir besighede
- Gee besighede raad oor die regsvereistes van die indiensnemingskontrak

[40]

TOTAAL AFDELING C: 40
GROOTTOTAAL: 150